

Iurie BULAI,

lector al Catedrei Științe penale

a Academiei „Ștefan Cel Mare” a MAI, master în drept

ASPECTE DE ASIGURARE A PROTECȚIEI MARTORILOR, VICTIMELOR ÎN CADRUL PREZENTĂRII SPRE RECUNOAȘTERE

Summary

The paper analyzes the issues and problems that exist in the presentation to identify the person under conditions precluding observation of identifying person identifiable. The author has analyzed the experience and advice as the authors of the CIS (CIS) and the far - evropeiskih countries, a number of proposals on improvement of investigative deitsviya.

Аннотация

В работе анализированы аспекты и проблемы существующие при предъявление для опознания лица в условиях, исключающих наблюдение опознающего опознаваемым. Автором проанализирован опыт и рекомендации как авторов ближнего зарубежья (стран СНГ) так и дальнего - европейских стран, выдвинуты ряд предложени по совершенствованию этого следственного деитсвия.

Comunitatea internațională, începând cu anii cincizeci ai sec. XX a început să atragă o atenție deosebită asupra problemelor legate de asigurarea drepturilor omului, precum și organizării activității organelor justiției penale. În acest context au fost elaborate documente care au creat nucleul standardelor internaționale. Această activitate este realizată de către Comisia pentru prevenirea criminalității, justiției penale a Consiliului Economic Social al ONU, de către congresele ONU privind prevenirea criminalității și modului de comportament cu delincvenții. Documentul de bază universal în acest context se consideră rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 40/34 adoptată la 29 noiembrie 1985 „Declarația principiilor de bază a jurisprudenței pentru victimele infracțiunii și abuzului de putere”. Declarația face parte din grupul de documente cu caracter de recomandări, care nu presupun a fi semnate sau ratificate. În subpunctul „d” al pct. 6 al acestei declarații se recomandă măsuri „de minimalizare a deficiențelor pentru victime, martori, paza vieții personale în cazurile când este necesar, asigurarea securității lor și a membrilor familiilor lor, precum și protecția lor contra amenințărilor și răzbunării” .

Textul acestei declarații a fost pus la baza legislației, spre exemplu, în Australia a fost adoptată dispoziție ce reglementează îndeplinirea recomandărilor Declarației, în baza acestei declarații în Marea Britanie în anul 1990 a fost adoptată

„Harta de protecție a victimelor infracțiunilor”. În SUA de circa câteva decenii funcționează sistemul de ajutorare a victimelor infracțiunilor(1971) .Problemele de asigurare a securității victimelor și a martorilor atrag atenție a multor savanți și practicieni. În ultimul deceniu și jurisprudența Republicii Moldova sa acordat o atenție deosebită acestor aspecte.

Problema asigurării securității martorilor și a victimelor presupune două genuri de soluții: prima- adoptarea unei legi complexe care ar reglementa toate elementele constitutive de ordin juridico-penal, financiar. A doua soluție este introducerea în legislația procesual-penală modificări care ar asigura protecția categoriei respective de persoane. În Republica Moldova s-a realizat un scenariu mixt.

Republica Moldova consfințește aspecte de protecție a victimelor și martorilor în capitolul II al CPP art. 215 intitulat: obligația organului de urmărire penală și a instanței de judecată de a lua măsuri pentru asigurarea securității la proces și a altor persoane. În alin 2 al acestui articol se face trimitere la o lege abrogată deja de doi ani fiind în vigoare **Legea** nr. 105 din 16.05.2008 „ Cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal care prevede în Capitolul IV Măsurile urgente, măsurile de protecție Articolul 13. Măsurile urgente și articolul 14. Măsurile de protecție, totuși legislația autohtonă abundă în lacune. Astfel, Articolul 14. Măsurile de protecție, prevede în alin. a) protecția datelor de identitate, dar nu este reglementat în ce mod. În acest conext, considerăm benefică practica judiciară consfințită de legislație a vecinilor în Federația Rusă este prevăzut că victimei, martorului i se acordă un pseudonim, se ia mostra de semnătură și filele dosarului, ea figurând sub acesta, datele fiind păstrate într-un plic anexat la dosar pct. 9 art. 166 CPP al Federației Ruse. Totuși articolul 293 alin. 5 al CPP al RM prevede că în scopul asigurării protecției vieții, integrității corporale și libertății martorului și a altor persoane, judecătorul de instrucție, conform demersului procurorului poate limita accesul învinuitului, apărătorului său, de a lua cunoștință de materialele sau datele privind identitatea acestora.

Unele dintre măsurile de asigurare a securității participanților a fost stabilirea de către legislația procesual-penală a unor măsuri procesuale de securitate, una dintre ele fiind prevăzută la 3 art.116 al CPP al RM în care este prevăzută prezentarea spre recunoaștere în afara spațiului de vizibilitate. Considerăm că varianta optimală a unui astfel de gen de prezentare spre recunoaștere este crearea unei încăperi speciale separate în două părți de un perete în care se fie montat un vitraliu din două sticle, o suprafață a acesteia să aibă o suprafață de tip oglindă care ar permite vizualizarea unilaterală, a doua sticlă obișnuită, să permită izolarea fonică.

Pentru a asigura siguranța acestei măsuri în partea unde se afla persoana ce recunoaște iluminarea trebuie să fie mai slabă de cât în odaia unde se află persoana ce va fi prezentată spre recunoaștere. [1 p. 103]

Folosirea vitraliilor de tip oglindă a fost preluată de la colegii din organele de ocrotire a dreptului din Occident. Inițial, poliția din Republica Federativă Germană și SUA folosea acest gen de vitralii pentru urmărirea comportamentului homosexualilor și utilizatorilor de droguri în veceurile publice. Poliția din SUA

folosește aceste vitralii pentru urmărirea comportamentului persoanelor private de libertate, precum și a persoanelor reținute și bănuite de comiterea infracțiunilor [2. p. 24-29]

Înainte de prezentarea spre recunoaștere ofițerul de urmărire penală trebuie să se convingă că persoana care este prezentată spre recunoaștere nu are posibilitatea de a-l vedea prin vitraliu pe cel prezentat spre recunoaștere.

V.P. Antonov accentuează că prezentarea spre recunoaștere trebuie să înceapă cu încăperea unde se va afla persoana prezentată spre recunoaștere și asistenții procedurali. Ofițerul de urmărire penală împreună cu martorii asistenți, asistenții procedurali se prezintă în încăperea nominalizată, ulterior se va da comanda colaboratorului operativ de a introduce în încăperea persoana ce va fi prezentată spre recunoaștere, căreia i se propune să ocupe locul pe care și-l dorește între asistenții procedurali. După ce persoana își va ocupa locul OUP și martorii asistenți vor trece în cealaltă încăpere, unde ulterior va fi invitată persoana ce recunoaște. [3. p. 93-103]

L. Brusnițan consideră că în cazul lipsei încăperilor special amenajate prezentarea poate fi efectuată prin folosirea unui automobil cu sticle tonate. OUP, persoana ce recunoaște, martorii asistenți se află în interiorul automobilului, iar restul participanților la acțiune în afară. Se poate de amplasat persoana ce recunoaște în interiorul imobilului, vizualizarea fiind efectuată prin fereastră, iar persoana ce recunoaște afară în fața imobilului. [4. p.75]

E.Iu. Samolaeva și Z.G. Samoșina consideră ca dacă a apărut necesitatea unei astfel de prezentări spre recunoaștere, dar o încăpere specializată lipsește, se poate de efectuat prezentarea spre recunoaștere prin geam sau ușă înclieată cu poliitelenă tonată [5. p.]

În opinia noastră această practică nu este binevenită, în primul rând pentru că contravine legislației procesual-penale, în al doilea rând ea nu poate garanta respectarea tuturor regulilor atât de tactica criminalistică cât și de normele procesual penale. A doua propunere înaintată E. Iu. Samolaeva și Z.G. Samoșina, de asemenea nu poate fi acceptată, deoarece conform articolului 116 CPP al RM trebuie să fie prezentate spre recunoaștere nu mai puțin de patru persoane (inclusiv asistenți procedurali), realizarea ideii savanților în cauză nu va permite de asigurat criteriile calitative ale acțiunii de urmărire nominalizate.

De asemenea, am fi vrut să menționăm ce deși această metodă este stipulată de legislație, în Republica Moldova nu sunt create în toate comisariatele de poliție încăperi specializate. În practică se folosesc metodele indicate de L. Brusnițan sau se înlocuiește prezentarea pe viu cu prezentarea spre recunoaștere după fotografie, fapt ce reprezintă, în opinia noastră, o încălcare brutală a recomandărilor tacticii criminalistice și a normelor procesual-penale.

Astfel, dacă apărătorul se va afla în încăperea cu persoana prezentată spre recunoaștere, el este lipsit de posibilitatea de a controla mersul și rezultatele măsurii precum și corectitudinea acesteia, după logica procesuală el trebuie să se afle unde se află persoana care recunoaște, doar cu excepția cazului în care există pericolul divulgării datelor, precum și este reală amenințarea pentru viața și sănătatea persoanei care recunoaște (în cazul cercetării infracțiunilor comise de grupări

criminale organizate). În acest caz, trebuie întreprinse măsuri care ar exclude posibilitatea ca apărătorul să vadă fața persoanei care recunoaște.

N. Vlasenko și A. Ivanov consideră în acest context că pentru a exclude posibilitatea ca apărătorul să vadă fața persoanei care recunoaște, el trebuie să se afle în spatele acestei persoane, nivelul de iluminare fiind minimalizat. [6. p. 22]

D. Burâka consideră că se poate folosi o metodă mai simplă și mai sigură, și anume echiparea persoanei care recunoaște cu o mască ce iar camufla capul. [7. p. 96]

În opinia noastră, nici o variantă nu este acceptabilă, dat fiind faptul că fiecare își are propriul neajuns. La rândul nostru, am fi vrut să oferim o nouă modalitate care ar mulțumi toate părțile. După cum am menționat anterior, încăperea specializată trebuie să fie separată în două de un perete cu vitraliu. Totodată, pentru ca apărătorul să poată vedea mersul și rezultatul prezentării spre recunoaștere perpendicular acestui perete trebuie să fie poziționat alt perete în care, de asemenea, trebuie să fie montat un vitraliu care ar oferi posibilitatea de a viziona ce se întâmplă în ambele încăperi. Pentru ca să nu fie văzută fața persoanei ce recunoaște, lumina în odaia unde se află apărătorul va fi mai puternică în încăperea unde se află persoana care recunoaște va fi minimalizată astfel încât apărătorul să vadă conturul corpului, va auzi dar nu va fi în stare să perceapă fața. În caz de necesitate se va adresa folosind un pseudonim. Se poate folosi și utilaj care denaturează glasul persoanei ce recunoaște pentru a spori gradul de securizare.

În literatura din domeniu din spațiul fostei URSS, precum și în practica din Occident se salută posibilitatea folosirii mijloacelor tehnice pentru reproducerea videogramelor în cazurile infracțiunilor însoțite de violență, dat fiind faptul că utilizarea acestei metode contribuie ca martorului, victimei să i se provoace daune psihice și morale minime; copiii în cazul folosirii acestei metode sunt mai calmi, colaborează mai sigur în procesul de depunere a depozițiilor. În cazul folosirii videografei persoanele nu se confruntă direct, pe viu cu bănuitul, fapt care exclude confruntarea, copiii sunt protejați contra influențelor exterioare negative, care pot să-i sperie, să-i frustreze. [8. p. 9]

Această modalitate de percepere a persoanelor a fost introdusă recent și în Republica Moldova, fiind utilizată în cadrul ședințelor de judecată din cadrul Curții de apel care prevede audierea martorului, victimei, cu folosirea unui sistem video.

„Codul D ” ce reglementează practica identificării în Marea Britanie stipulează cazurile în care pot fi folosite video imprimările pentru identificare (prezentarea spre recunoaștere): bănuitul este cunoscut dar nu se știe locul aflării lui, există un număr mare de martori, victime, starea sănătății persoanei ce recunoaște nu permite participarea la proces, existența unei distanțe considerabile, renunțarea bănuitului la procedura de identificare. Același act normativ englez prevede că identificarea în baza imaginii video este mai rațională dacă ea poate fi organizată și desfășurată mai rapid ca prezentarea spre recunoaștere.

L. Brusnițan consideră că imaginea video a persoanei ce trebuie recunoscută poate fi percepută prin translare video, sau prin reproducerea videografei înregistrate anterior. Atât în cazul folosirii imprimării video, cât și în cazul trans-

lației video trebuie să fie respectate cerințele procesual-penale privind numărul de persoane și cerințele față de ele. Trebuie să fie respectate cerințele și în cazul utilizării video aparaturii.

Pentru realizarea translării video se folosește un sistem video cu funcție de transmitere recepție compus din: televizor (monitor), cameră video color și transmițător, sau sistem prin cablu. În cadrul ședințelor Curții de Apel al Republicii Moldova imaginea persoanei fiind denaturată (posibilitatea de a vedea cum arată real o au doar judecătorii), de asemenea, este distorsionat și vocea persoanei. Experiență în folosirea unui acest tip de video sistem o are și procuratura or. Moscova (Federația Rusă). Procurorii folosesc complexul video „VIDEO-SENDER WV-050”, complexul este amplasat în două încăperi distanța între care nu trebuie să depășească 50 m (fiind posibilă amplasarea lor pe etaje diferite).

În încăperea unde se va afla persoana supusă prezentării și asistenței procedurale, se va instala o cameră video pe un suport. În încăperea unde se află persoana ce recunoaște, ofițerul de urmărire penală se va instala monitorul video, semnalul fiind recepționat prin antenă, în cazul în care nu există posibilitatea se poate folosi sistemul prin cablu, fiind utilizate conexiunile prevăzute pentru semnale audio, video. Acest gen de sistem video poate fi și de tip staționar, dar atunci se pierde aspectul său mobil. [9.p.75]

Sistemul video poate fi folosit și în cazul prezentării spre recunoaștere, în cazul existenței unui pericol pentru victime, martori, precum și necesitatea evitării scurgerii de informații de către apărătorul bănuiților se poate face o trifurcare a sistemului menționat prin amenajarea unei încăperi suplimentare unde să se afle apărătorul, imaginea feței, tembrul vocii persoanei pe monitorul vizionat de apărător să fie distorsionate.

L. Brusnițan menționează că această modalitate de prezentare spre recunoaștere nu este prevăzută de CPP al Federație Ruse, ea ar putea fi posibil de utilizat. Noi suntem de opinia că acest aspect reprezintă un impediment în folosirea acestei metode dat fiind faptul că orișicare apărător va găsi suficiente pretenții față această metodă, mai ales când există interesul material și financiar.

Cu privire la folosirea tehnologiilor video art. 116 al CPP al RM nu stipulează nimic. În el se menționează prezentarea spre recunoaștere, în afara spațiului vizibilității, persoane prezentate spre recunoaștere (prin vitraliu), respectiv utilizarea tehnologiilor video poate fi privită de către instanța de judecată ca o încălcare a normelor procesual-penale. Totodată, am fi vrut să menționăm avantajele înregistrării video, ea poate fi prezentată spre recunoaștere mai multor persoane concomitent și în diferite perioade de timp. În același timp am fi vrut să menționăm că spre deosebire de video translare în cazul înregistrării video se exclude posibilitatea ca persoana ce recunoaște să propună persoanelor prezentate spre recunoaștere să realizeze anumite acțiuni (să se întoarcă, să se deplaseze, să pronunțe unele fraze), acest fapt impune ca în timpul video translării persoanele prezentate spre recunoaștere să fie prezentate atât în plan general, cât și mediu, plan mărit fiind vizualizate toate detaliile, în plan static precum și în mișcare, cu fixarea glasului etc.

Savanții A.A. Toporkov, E.P. Ișcenko menționează faptul că în ultimii ani

pentru fixarea semnalmentelor exteriorului se folosește video înregistrarea. Videotecele se folosesc analogic cu fototecile. În procesul-verbal de prezentare spre recunoaștere se menționează numărul de imagini, persoanele înregistrate cu anumite numere și faptul că pe imaginea cu numărul concret, persoana ce recunoaște a recunoscut persoana pe care el a perceput-o în circumstanțele nominalizate. [10. p. 459-460]

Considerăm că utilizarea video tehnologiilor va avea un efect pozitiv asupra rezultatelor acțiunii de urmărire penală nominalizate, dar considerăm oportun menționarea faptului că codul de procedură penală înaintează cerințe calitative și cantitative, persoanele prezentate nu trebuie să fie mai puțin de patru, asemănătoare din punctul de vedere al vârstei, staturii, constituției, hainelor, toate acestea fiind necesar de respectat.

În practica organelor de drept din Occident pentru recunoaștere se folosesc video materiale înregistrate de polițiști de la diferite măsuri de serviciu sau de la diferite video camere de supraveghere.

Folosirea unor astfel de materiale este posibil și în Republica Moldova (fiind folosite în practica organelor de drept în cazul atacurilor tâlhărești asupra unor instituții bancare), dar calitatea lor trebuie să fie corespunzătoare, precum și faptul reglementării lor să fie stipulat de lege.

Pentru perfecționarea instituției prezentării spre recunoaștere, precum și pentru sporirea gradului de securizare a participanților pe care îl oferă, considerăm oportună operarea unor modificări ale art.116 a CPP al RM, fiind completate cu următoarele puncte:

– prezentarea spre recunoaștere se realizează în afara spațiului vizibilității prin video translare, când victimelor li s-a provocat traume fizice și morale grave, persoana care recunoaște este minoră sau aceste persoane se în pericol;

– prezentarea spre recunoaștere poate fi efectuată în baza unei înregistrări video, când starea sănătății persoanei, sau distanța considerabilă la care se află persoana face dificilă realizarea pe viu a acțiunii;

– prezentarea spre recunoaștere se realizează după voce, mers, pe viu, în cazul în care victimelor li s-a provocat traume fizice și morale grave, persoana care recunoaște este minoră sau aceste persoane se află în pericol poate fi realizată prin video translare sau în baza unei înregistrări video.

Realizarea și introducerea măsurilor menționate atât în practica organelor de drept, cât și în legislație vor contribui atât la eficientizarea acțiunii de urmărire penală nominalizate, va contribui la lichidarea lacunelor de legislație, va spori gradul de securizare a subiecților procesului penal.

Referințe bibliografice

1. С. Л. Марченко, *Обеспечение безопасности участников уголовного процесса*, Дис...канд. юрид. наук. М., 1994.
2. С.П. Щерба, О.А. Зайцев, «Как обеспечить безопасность участников процесса», în *Вестник МВД России*, № 561993.
3. В.П. Антонов «Тактика предъявления лица для опознания в условиях, исключающих визуальное наблюдение опознающего опознаваемым», în

- Реализация положений УПК РФ в расследовании преступлений*, М., 2004.
4. Л. Брусницын, «Опознание в условиях, исключающих наблюдение опознаваемым опознающего», *în Уголовное право*, №. 2, 2005 г.
  5. Е. Ю. Самоллева, З.Г. Самошина, *Предъявление для опознания лица в условиях исключающих наблюдение опознающего опознаваемым*.
  6. Н. Власенко, А. Иванов, «Опознание в условиях, исключающих визуальное наблюдение», *în Законность*, пг. 6.
  7. Д.Б. Бурька, Дис.. канд. юрид. наук, М., 2005.
  8. КОДЕКС «КОД D» практики идентификации Великобритании вошел в силу 31 января 2008, а также Л. Брусницын, «Опознание в условиях, исключающих наблюдение опознаваемым опознающего», *în Уголовное право*, № 2, 2005 г.; Е.Ю. Самоллева, З.Г. Самошина, *Предъявление для опознания лица в условиях, исключающих наблюдение опознающего опознаваемым*.
  9. Л. Брусницын, «Опознание в условиях, исключающих наблюдение опознаваемым опознающего», *în Уголовное право*, № 2, 2005 г.
  10. Е. П. Ищенко, А.А. Топорков, *Криминалистика*, Москва, изд. Инфра – М., 2007.
  11. «Использование в Великобритании видеопознаний потерпевших при расследовании дел о преступлениях против детей (извлечение)», *în Информационный бюллетень СК при МВД России*, nr. 1 (90), 1997.